

Számtalan szövegfeldolgozó órát láttam, ahol a mű első felolvasásához az az utasítás kapcsolódott, hogy húzd alá azokat a szavakat, amelyeket nem ismersz. Ezzel így nem értek egyet. A szavak legnagyobb részének pontos jelentése csak a szövegösszefüggésből derül ki. Először az alapszituációt kell tisztázni, utána az egész felől célszerű megközelíteni a részleteket. Nyilvánvaló, hogy minden szó pontos jelentését tisztázni kell, de mint a fenti példák is mutatták, ugyanaz a szó más-más szövegek környezetben más jelentést hordoz. Nem is beszélve arról, hogy ha az általam idézett esetekben ilyen módon szeretnénk képet kapni arról, hogy a gyerekek értik-e a szöveget, téves eredményt kapunk. Senki nem fogja aláhúzni se a *fiam*, se a *gyermek*, se a *szolga* szavakat, mert elsődleges jelentésüket tudják. Az *indulatos*ról se fog kiderülni a félreértés, a *megettökről* sem a félreolvasás.

Én inkább azt javasolnám, hogy a szöveg első el- vagy felolvasása után beszéljük meg az alaphelyzetet számtalan kérdéssel ki, kivel, hol, mit, miért stb., és csak a kulcsszavak magyarázatára fordítsunk figyelmet. Amikor már az alaphelyzet világos, olvassuk el újra a szöveget, és akkor beszéljük meg minden egyes problematikusnak tűnő szó pontos jelentését, de akkor is a szövegbe ágyazva. Ilyenformán: Milyen az *indulatos* gazda? Ki a *gyermek*, akihez Peterdi szól? stb. Így talán sikerül elérnünk, hogy a gyerekek megértik és nem félreértik az olvasott műveket.

GERENDELI GYÖRGY

tanár

Balsaráti Vitus János Ált. Iskola

Balsarát

Ápoljunk népi hagyományainkat!

(Osztályfőnöki óra az általános iskola 5. osztályában)

Napjaink egyik – pedagógiai szempontból is – fontos kérdése: a világméretben uniformizálódó tömegkultúrával szemben a kisebb-nagyobb tájak, vidékek és lakóik mennyire tudják megőrizni és megújítani jellegzetességeiket, egyéni arculatukat.

A kultúra szakemberei szerint földrészünknek, Európának két nagy tartaléka van: a több ezer éves, ún. magasműveltség az eszmékkel, művészetekkel, vallásokkal, valamint a népi kultúra és történeti előzményei.

A magyar népi kultúra szorosan összefügg identitásunkkal, szellemi javaink megmaradásával, ez ügyben pedig közös a felelősségünk. Minden alkalmat ki kell használnunk, hogy értékeinket felmutathassuk, az iskolai ízlésfejlesztés során a népművészeti hagyományokat és az élő hagyományörzést a nevelés szerves részévé tegyük.

Településünkön ebből a szempontból kedvező a helyzet, hiszen három olyan csoport működik több évtizede szervezett formában, amelyek élő példái a hagyományápolásnak. Ez a három együttes: a népi díszítőművészeti szakkör, a népdalkör és citerazenekar, illetve a gyermek néptáncegyüttes. A falu kulturális életének meghatározó tényezői, szerepléseik révén az ország különböző tájaira, sőt külföldre is eljutottak. Tagságuk csaknem fele általános iskolás gyermekekből tevődik ki, magától értetődő tehát, hogy az iskolai ízlésformálásban szerepük

nem hanyagolható el, sőt egy-egy ilyen tematikájú tanóra hatékonyságához szereplésükkel jelentősen hozzájárulhatnak.

A tanterem berendezése: a tanulóasztalok körben a fal és az ablakok mellett, hogy közben legyen elég hely az órai mozgásos tevékenységre, valamint mindenki jól láthassa a tanári asztal mellett ülő, folyamatosan dolgozó idősebb gyékényfonót. A háttérben két nagy, egyenként 2,5 négyzetméter felületű paravánon a helyi népi díszítőművészeti szakkör tagjai által készített kézimunkák láthatók. A szereplő énekesek, táncosok népviseletben vannak.

A módszerek megválasztásakor tekintettel kellett lennem arra is, hogy a 18 fős osztályban öt sajátos nevelési igényű tanuló van, közülük háromnál ezt még tetézi a halmozottan hátrányos helyzet státusa is. Következésképpen nagy szerepet kapott a szemléltetés, a tevékenykedtetés, ezen belül pedig a differenciálás.

Az óra didaktikai és nevelési célja tehát: a tanulók intellektuális szintjének megfelelő képalkotás a népi hagyományok művelődéstörténeti háttéréről, értékeiről, ezek tiszteletére, követésére nevelés.

Az óra menete

I. Mi a hagyomány?

II. Célkitűzés: Ápoljuk népi hagyományainkat!

III. A téma feldolgozása

1. A tárgyalkotó hagyomány

a) gyékényfonás

b) népi hímzés

c) fafaragás

2. Szóbeli hagyomány

a) mondák

b) nyelvhasználat, nyelvjárási sajátosságok

Didaktikai, módszerbeli, szervezési stb. megjegyzések

Beszélgetés. A beszélgetéssel párhuzamosan egy tanuló (1.) megkeresi az értelmező kézisztótárban a „hagyomány” és a „néphagyomány” fogalmakat. A felolvasás után ezeket közösen értelmezzük.

Az osztályban dolgozó idősebb gyékényfonó bemutatja a tanulóknak a kosárfonás munkafázisait, elmondja, mikor, kitől tanulta ezeket a fogásokat, s folyamatosan végzi munkáját. 45 perc alatt elkészít egy kis tojástartó kosárkát.

Tanuló (2.) előzetesen magnós interjút készített a népi díszítőművészeti szakkör vezetőjével, s ezt az interjút játssza le a többieknek. A meghallgatást rövid megbeszélés követi tanári irányítással.

Tanuló (3.): Fotókat mutat édesapja asztalosmunkáiról: népi motívumokkal díszített karospadok, székek, asztalok.

Tanulók (4., 5.): Nekik tetsző motívumokat válogatnak a számukra kiadott anyagból, s azokat az applikációs táblára helyezik. Röviden indokolják választásukat.

Tanulók (6., 7., 8.): a dombegyházi helytörténeti szöveggyűjteményből előzetesen felkészülve elmesélnék egy-egy helyi mondát.

A tanár felhívja a figyelmet a helyben általánosan használt zárt *ë* hangra, ennek szépségére, jelentésmegkülönböztető szerepére.

- c) népdalok
- Tanulók (9., 10., 11.), a helyi népzenei együttes tagjai – mint vendégek az 5. osztályban – elénekelnék egy népdalcsoportot Bartók Békés megyei gyűjtéséből. (Citerán kísér egy 7. osztályos fiú.)
3. Szokásbeli hagyomány
- a) karácsonyi népszokás
- Tanulók (12.) beszámolója a Magyarországi képekben c., Nagy Miklós által szerkesztett, 1870-es kiadású album néprajzi cikke alapján. Beszélgetés az akkori és a mostani ünnepi népszokásokról.
- b) néptánc
- Tanulók (13., 14.), a helyi néptáncegyüttes tagjai páros táncot mutatnak be. A zenei kíséret CD-ről szól.
4. A néphagyomány a művészetben
- a) népdal
- A „Hej, én édes jóistenem...” kezdetű székely népdal lejátszása a népzenei együttes CD-jéről. Ugyanennek a motívumnak meghallgatása Bartók: Este a székelyeknél c. művéből.
- b) népi építészet
- Epizkóppal kivetítve egy 1783-ban fából ácsolt harangtorony képe, majd Makovecz Imre néhány munkája az ún. organikus építészet példáiként. A motívumok hasonlóságainak megfigyeltetése.

IV. Összefoglalás

Az értékes hagyomány tovább él a mindennapokban és a művészetben egyaránt. Itt helyben is van lehetőség a hagyományápolásra. A néphagyomány őrzése által gazdagabbak vagyunk.

Az életkori sajátosságok és az időkorlátok miatt mélyebb esztétikai elemzésre, pl. az igazi népművészeti érték és a giccs közötti különbségek részletes megvitatására természetesen egy órán nincs mód. A tanulók azonban láthattak példákat népművészeti motívumoknak modern viseleti darabokon, használati tárgyakon történő alkalmazására, hallhatták, milyen motivációk alapján használja fel szabad idejének jelentős részét valaki hagyományőrző, -ápoló tevékenységre, hogyan érvényesül a családban a mintakövetés. Napjaink értékzavaros, értékválságos világában a tradicionális kultúra időtálló értékei biztos igazodási pontok a gyermek számára is.

IRODALOM

- Osztályfőnöki kézikönyv az általános iskola 5-8. osztálya számára. Szerk.: Majzik Lászlóné. Tankönyvkiadó, Bp., 1980.
- Szabó Kálmán: Osztályfőnöki kézikönyv. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 1998.
- Hofer Tamás–Fél Edit: Magyar népművészet. Corvina Kiadó, Bp., 1975.
- Magos a rutafa. Helikon Kiadó. Bp., 1982.
- Magyarország képekben. Honismertető album. Szerk.: Nagy Miklós. Pest, 1870.
- Dr. Illés Károlyné: A Békés megyében élő nemzetiségi lakosság vászonszöttek kultúrája. Békési Műhely, Békéscsaba, 1994.
- Gerendeli György: A népköltészet komplex módon való megközelítése egy rendhagyó órán. Módszertani Közlemények, 1988/5. Szeged.